

**Małgorzata Czornik (red.), 2012, *Gospodarowanie przestrzennymi zasobami miasta w świecie ponowoczesnym*, Katowice:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach,
240 s.**

Problematyka związana z gospodarką i zarządzaniem miastem może być interpretowana na różne sposoby. W różnym – dopuszczalnie bardzo szerokim zakresie – prowadzić można również odnoszące się do wybranych aspektów gospodarki miejskiej badania. Szczególnie wartościowe wydawać się mogą próby łączenia ogólnych tendencji badawczych z ciekawymi zagadnieniami. Przykładem powyższego jest publikacja *Gospodarowanie przestrzennymi zasobami miasta w świecie ponowoczesnym* przygotowana pod redakcją dr Małgorzaty Czornik, uznanej specjalistki i autorki zajmującej się ekonomicznymi uwarunkowaniami funkcjonowania miast.

We wstępie wskazano, że w świecie ponowoczesnym miasta powinny odnaleźć się jako atrakcyjne miejsca życia i lokalizacji gospodarczej. Przede wszystkim należy to odnieść do miast powiatowych, których pozycja wobec innych jednostek osadniczych predestynuje je do roli szczególnego podmiotu doświadczającego przenikania nowych idei, a także adaptowania do nowej rzeczywistości. Jest to tym bardziej istotne, że akurat duże miasta metropolitalne (czy też o metropolitalnych ambicjach) konkurują głównie w skali międzynarodowej, a miasta najmniejsze koncentrują się na likwidowaniu zaniedbań cywilizacyjnych. W związku z powyższym w ocenie zespołu autorskiego najbardziej właściwym rozwiązaniem jest analiza miast „średnich”. Głównym celem badań pozostaje ocena procesu gospodarowania miastem, uwzględniającego oddziaływanie współczesnych trendów społeczno-kulturowych, w tym dokonanie krytyki ich użyteczności w rozwoju ośrodków będących siedzibami powiatów ziemskich województwa śląskiego. Wśród celów szczegółowych wymieniono m.in. zidentyfikowanie działań podejmowanych na rzecz poprawy użyteczności przestrzeni miast oraz określenie, czy są one adekwatne do wiedzy o świecie i procesach w nim zachodzących.

W publikacji w ramach realizacji celów badawczych omówiono szereg związanych z nimi tematów. Sama ponowoczesność rozumiana jest w literaturze jako „aktualny, społeczny, polityczny i ekonomiczny kontekst” oraz forma refleksji nad ograniczeniami nowoczesności. Z powiązanej z ponowoczesnością perspektywy postmodernistycznej wynika, że świat jest wielowymiarowy, wielowarstwowy, zmienny i niedoskonały. W związku z powyższym wielość i różnorodność określane są jako bogactwo świata, które niszczy nadmierne ujednocianie. Jak wskazuje m.in. Małgorzata Twardzik, ponowoczesność stanowi również im-

puls dla gospodarowania przestrzenią. Wśród charakterystycznych cech miasta ponowoczesnego w związku z powyższym zaliczyć można np.:

- wielośrodkową strukturę przestrzenną;
- rozwój centrów podmiejskich z pełnym zestawem funkcji typowych dla centrum ogólnomiejskiego;
- tworzenie się „korytarzy” zaawansowanej technologii;
- przyrost miejsc pracy na obszarach peryferyjnych;
- rozległe obszary biedy.

W publikacji wskazano, że miasto ponowoczesne jest zorientowane przede wszystkim na zaspokajanie potrzeb konsumpcyjnych swoich mieszkańców oraz przyjezdnych i turystów. Czynnikiem napędzającym gospodarkę w tym kontekście staje się rosnący popyt na dobra i usługi. I właśnie w tym kontekście wyeksponowania wymaga „teatralizacja przestrzeni miejskiej”, która miałaby się przyczynić do przyciągnięcia nowych konsumentów. Wiązać się to będzie przede wszystkim z odpowiednim ukształtowaniem centrum miasta.

W podrozdziale na temat zasobów przestrzennych miast Piotr Gibas dokonuje ich zróżnicowanych klasyfikacji. I tak ze względu na kryterium własności można na przykład wyróżniać: zasób wspólny, z którego może korzystać wiele osób, oraz zasób indywidualny. Wśród innych kryteriów dokonywanej klasyfikacji zasobów można zwrócić uwagę na kryteria powszechności oraz dostępności.

W dalszej części pracy analizie poddano cele gospodarowania przestrzenią oraz zasobami przestrzennymi miasta. Agnieszka Bugno-Janik zaznacza w tym kontekście, że celem gospodarowania zasobami przestrzennymi jest podtrzymanie niepogorszonej sytuacji lub poprawy sytuacji gospodarczej znanymi sposobami. Z perspektywy modernistycznej natomiast celem gospodarowania jest wzrost gospodarczy i poprawa jakości środowiska zbudowanego poprzez rozwój środków technicznych oraz materialnych udogodnień. Ważna jest tutaj szczególnie poprawa jakości środowiska życia poprzez działania w różnych zakresach. Gibas do zasad kształtowania procesu planowania przestrzennego, uwzględniających idee świata ponowoczesnego, zalicza m.in.:

- fragmentaryczność – zgodnie z powyższym plan miejscowy przestaje być dokumentem kompleksowo rozstrzygającym sposób alokowania zasobów w przestrzeni miasta, a staje się dokumentem przesądającym o głównym kierunku zmian w zakresie dystrybucji ograniczonych zasobów przestrzennych; plan ma być raczej przewodnikiem w zagospodarowaniu przestrzeni, a mniej jego wykładnią literalną;
- poszanowanie tradycji i architektury lokalnej;
- wariantowość rozwiązań planistycznych, co może być istotne w kontekście fragmentaryczności oraz niskiej przewidywalności trendów rozwojowych;
- prowadzenie planowania przestrzennego na niskim szczeblu samorządowym;
- promowanie przedsiębiorczości w jednostkach administracji publicznej;
- realizację planowania przestrzennego na różnych poziomach administracji rządowej i samorządowej – czyli współdziałanie międzypodmiotowe;
- elastyczność planowania przestrzennego;
- stosowanie dobrych praktyk planowania przestrzennego;

– partycypację użytkowników miasta w planowaniu przestrzennym.

Odnosząc się do powyższego, wskazać należy, że w obecnym systemie, na wielu etapach dostępność realizacji poszczególnych działań związanych z planowaniem przestrzennym uwarunkowana jest konkretnymi, przewidzianymi prawem procedurami. Na marginesie warto podkreślić dużą rolę rozwiązań prawnych przy opracowywaniu różnych koncepcji z zakresu zarządzania. Pewne bariery (a przynajmniej podstawy do dyskusji na ich temat) w obszarze realizacji wymienionych punktów można obecnie zauważyć chociażby w odniesieniu do wariantowania planowania przestrzennego oraz różnych skutków bezwzględniego zachowania zasady samodzielności planistycznej gminy. W publikacji zwrócono uwagę na dostępne instrumenty ochrony i kształtowania miejskich zasobów przestrzennych. Słuszna w tym kontekście wydawać się może – zawarta w książce – konkluzja Marka Janika, zgodnie z którą zapisy prawne i możliwości działania z zakresu ustanawiania prawa miejscowego w pewnych sytuacjach wręcz utrudniają zarządzanie zasobami przestrzennymi.

Analizy dotyczyły miast województwa śląskiego. Zastosowane metody badań – związane z określaniem stopnia adaptacji idei ponowoczesności – sprowadzały się do wywiadów bezpośrednich z przedstawicielami władz miast oraz mieszkańcami, obserwacji uczestniczącej (polegającej na udziale w spotkaniach z przedstawicielami urzędów wybranych miast) oraz obserwacji nieuczestniczącej elementów zagospodarowania przestrzeni. Bazując na badaniach, zaproponowano rekomendacje dla gospodarowania zasobami przestrzennymi miasta w świecie ponowoczesnym. Małgorzata Czornik zwróciła w tym kontekście uwagę na cechy, na których podstawie dokonać można porównania właściwości miast modernistycznych oraz postmodernistycznych. W zakresie planowania przestrzennego te pierwsze cechują się:

- totalnym, odnoszącym się do ich całości planowaniem;
- kształtowaniem przestrzeni miejskiej według społecznych granic.

Z kolei wyróżnikiem miast postmodernistycznych w tym kontekście w większym stopniu jest projektowanie fragmentów przestrzeni, przy uwzględnieniu raczej względów estetycznych niż społecznych granic. W książce zaproponowana została również metoda oceny gospodarowania zasobami przestrzennymi miast, uwzględniająca analizę ekonomiczno-przestrzenną, badania rynku i zachowań konsumentów czy też badania w zakresie waloryzacji środowiska.

Recenzowana publikacja zawiera ciekawe i oryginalne spojrzenie na kwestie związane z zagospodarowaniem przestrzennym miast. Zarówno z punktu widzenia problemów podjętych w ujęciu teoretycznym, jak też ciekawych wyników badawczych uznać ją należy za wnoszącą nowe elementy do nauki. Duża część poruszonych problemów zawiera inspirację do prowadzenia kolejnych analiz wybranych tematów. Mając to wszystko na uwadze, należy zdecydowanie zarekomendować recenzowaną książkę.